

Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»

Кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**«Соціально-педагогічна профілактика адиктивної
поведінки неповнолітніх»**

підготовки магістрів
спеціальності 8.01010601 «Соціальна педагогіка»

Слов'янськ - 2015

ВСТУП

Навчальна програма вивчення дисципліни «Соціально-педагогічна профілактика адиктивної поведінки неповнолітніх» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів спеціальності 8.01010601 «Соціальна педагогіка»

Предметом вивчення навчальної дисципліни є процес організації соціально-педагогічної профілактики адиктивної поведінки неповнолітніх в Україні.

Міждисциплінарні зв'язки: програма побудована за вимогами кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих навчальних закладах та узгоджена з примірною «структурою програми навчального курсу» (за вимогами ECTS), затвердженою МОН України лист №14/18, 2-715 від 09. 04.2004 р. І є самостійною дисципліною, що дає можливість визначити змістові модулі навчання з кожної дисципліни, узгоджувати кредитні системи оцінювання досягнень здобувачів вищої освіти і забезпечена зовнішніми та внутрішніми державними та громадськими системами контролю якості освіти. Курс «Соціально-педагогічна профілактика адиктивної поведінки неповнолітніх» пов'язаний з курсами «Соціальна педагогіка», «Теорія соціальної роботи», «Технології соціально-педагогічної діяльності».

Програма навчальної дисципліни містить такі змістові модулі:

1. Сутність і зміст адиктивної поведінки неповнолітніх.
2. Теоретико-методологічні основи профілактики адиктивної поведінки неповнолітніх.

1. МЕТА Й ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. **Метою** навчальної дисципліни «Соціально-педагогічна профілактика адиктивної поведінки неповнолітніх» є ознайомити здобувачів вищої освіти з видами і проявами адиктивної поведінки та формами і методами її профілактики.

1.2. Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Актуальні проблеми соціальної педагогіки» є:

- надати теоретичний аналіз проблеми профілактики адиктивної поведінки неповнолітніх;
- ознайомити здобувачів вищої освіти із сутністю та змістом адиктивної поведінки неповнолітніх;
- надати характеристику системи соціально-педагогічної профілактики адиктивної поведінки, розкрити зміст її компонентів;
- надати рекомендації щодо впровадження системи соціально-педагогічної профілактики адиктивної поведінки у навчальному закладі.

У результаті опанування матеріалом посібника здобувачі вищої освіти повинні *знати:*

- сутність і зміст, причини адиктивної поведінки;
- зміст і форми соціально-педагогічної профілактики адиктивної поведінки;
- особливості профілактики адиктивної поведінки у навчальних закладах.

Уміти:

- визначати причини і прояви адиктивності;
- обирати адекватні форми і методи превентивного виховання;
- проводити виховну роботу з адиктами.

На вивчення навчальної дисципліни відведено 108 годин / 3 кредити ECTS.

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль I. Сутність і зміст адиктивної поведінки неповнолітніх

Тема 1. Характеристика адиктивної поведінки неповнолітніх

Проблема уніфікації термінології. Термін „Адиктивна поведінка”. Критерії адиктивної поведінки. Класифікація психоактивних речовин. Соціально-педагогічна профілактика адиктивної поведінки. Історико-культурологічний аспект адиктивної поведінки. Психологічний зміст стану ейфорії.

Тема 2. Сутність адиктивної поведінки неповнолітніх

Механізм дії психоактивних речовин на психіку неповнолітніх. Біогенні аміни. Енкефаліни та ендорфіни. Захисні механізми. Єдина природа тютюнопаління, алкоголізму і наркоманії. Стадії розвитку психічної і фізичної залежності у відповідності з тим, яку речовину приймає людина. Динаміка зловживання психоактивними речовинами. Етап перших проб. Пошуковий полі наркотизм. Фоновий полінаркотизм. Психологічна залежність. Фізична залежність.

Тема 3. Причини адиктивної поведінки неповнолітніх

Фактори адиктивної поведінки. Соціальні фактори адиктивної поведінки. Біологічні фактори адиктивної поведінки. Психологічні фактори адиктивної поведінки. Умови адиктивної поведінки. Психологічна готовність та особистісна схильність до адиктивної поведінки.

Тема 4. Тютюнопаління і шляхи його профілактики

Причини тютюнопаління. Наслідки тютюнопаління. Проблема пасивного тютюнопаління. Особливості профілактики тютюнопаління.

Тема 5. Алкоголізм та шляхи його профілактики

Сутність проблеми алкоголізму неповнолітніх. Доза вживання алкоголю. Зловживання алкоголем. Продром алкоголізму. Стадії розвитку алкоголізму. Абстинентний синдром.

Тема 6. Наркоманія та шляхи її профілактики

Сутність проблеми наркоманії. Класифікація наркотичних речовин. Вплив наркотиків на центральну нервову систему. Синдром психічної залежності. Синдром фізичної залежності. Ознаки наркотичного сп'яніння. Стадії розвитку наркоманії. Специфіка профілактики наркоманії.

Тема 7. Характеристика технологічних адикцій

Специфіка нехімічних залежностей. Критерії для діагностики поведінкової (нехімічних) залежності. Комп'ютерна залежність та залежність від Інтернету. Причини звертання до Інтернету як інструменту спілкування. Самоідентифікація

особистості в Інтернеті як соціально-педагогічна проблема. Прояви та наслідки Інтернет-залежності. Характеристика залежності від мобільного телефону.

Тема 8. Характеристика поведінкових адикцій

Сутність ігрової адикції. Гемблінг. Характерні ознаки, властиві азартним гравцям. Діагностика патологічного потягу до азартних ігор. Психологічні ознаки патологічного потягу до гри. Стадії розвитку гемблінгу. Різновиди адикцій відносин. Адикція відносин «за інтересами». Любовна адикція та адикція уникнення. Сексуальні адикції. Коморбідність. Фази формування сексуальної адикції. Роботоголізм як поведінкова адикція. Характеристика спортивної адикції (адикції вправ). Адикція до витрати грошей. Ургентна адикція.

Тема 9. Характеристика проміжних видів адикцій

Харчові адикції як психопатологія. Залежність від переїдання. Залежність від голодування.

Змістовий модуль 2. Теоретико-методичні основи профілактики адиктивної поведінки неповнолітніх

Змістовий модуль 2. Теоретико-методологічні основи профілактики адиктивної поведінки неповнолітніх

Тема 10. Характеристика підходів до профілактики адиктивної поведінки неповнолітніх

Сутність інформаційного підходу профілактики адиктивної поведінки. Сутність поведінкового підходу профілактики адиктивної поведінки. Програми формування життєвих навичок. Програми навчання здоровому способу життя. Медична модель. Освітня модель. Радикально-політична модель. Модель самопосилення. Програми функціональних еквівалентів. Сімейна профілактика адиктивної поведінки. Програми зниження шкоди і зменшення ризику. Програми рівний – рівному. Релігійна профілактика наркотизму.

Тема 11. Зміст, форми і методи профілактики адиктивної поведінки у навчальному закладі

Основні принципи профілактики адиктивної поведінки. Завдання системи профілактики адиктивної поведінки. Зміст профілактики адиктивної поведінки. Методика виявлення дітей «групи ризику» адиктивної поведінки.

3. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова:

1. Андреева И. Н. Антология по истории и теории социальной педагогики : [учебное пособие для студентов высших педагогических учебных заведений] / Ирина Николаевна Андреева . – М. : Издательский центр «Академия», 2000. – 176 с.
2. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях : [навчальний посібник] / Ольга Володимирівна Безпалько . – К. : Логос, 2003. – 134 с.
3. Горячев В. Здоровье – категория педагогическая / В. Горячев // Народное образование. – 1999. – № 9. – С. 219–221.

4. Зальвовський В. М. Про зловживання наркотиками / В. М. Зальвовський // Педагогіка і психологія. – 2003. – № 1. – С. 18–38.
5. Захаров Ю. Родителям наркоманов, особливо – мамам / Юрий Захаров // Воспитание школьников. – 2004. – № 4. – С. 36–38.
6. Захаров Ю. Наркомания : от отчаяния к надежде / Юрий Захаров // Воспитание школьников. – 1999. – № 6. – С. 36–38.
7. Захаров Ю. Нужна помощь специалиста / Юрий Захаров // Воспитание школьников. – 2000. – № 8. – С. 42–45.
8. Захаров Ю. Попытка вернуться к нормальной жизни / Юрий Захаров // Воспитание школьников. – 2000. – № 7. – С. 22–25.
9. Клейберг Ю. А. Психология девиантного поведения : [учебное пособие для вузов] / Юрий Александрович Клейберг. – М. : ТЦ Сфера, при участии «Юрайт-М», 2001. – 160 с.
10. Лютий В. П. Соціальна робота з групами девіантної поведінки : [навчальний посібник] / Вадим Петрович Лютий. – К. : Академія праці і соціальних відносин, Християнський дитячий фонд, 2000. – 51 с.
11. Максимова Н. Ю. Психологія адиктивної поведінки : [навчальний посібник] / Н. Ю. Максимова – К. : ВПЦ „Київський університет”, 2002. – 308 с.
12. Максимова Н. Ю. Соціально-психологічний аспект адиктивної поведінки підлітків та молоді / Н. Ю. Максимова, С. В. Толстоухова – К., 2000. – 200 с.
13. Менделевич В. Д. Наркозависимость и коморбидные расстройства поведения / В. Д. Менделевич. – М., МЕДпресс-информ. – 2003. – 328 с.
14. Пихтіна Н. П. Формування професійно-педагогічної готовності майбутнього вчителя до профілактики адиктивної поведінки : дис. ... кан. пед. наук : 13.00.01 / Ніна Порфирівна Пихтіна. – К., 2000. – 210 с.
15. Удалова Е. А. Профилактика алкоголизма и наркомании среди учащихся профтехучилищ : [методическое пособие] / Елена Адамовна Удалова. – К. : ИЗМН, 1997. – 100 с.

Допоміжна:

1. Здравомыслова О. Молодёжь : поведение, отклоняющееся от нормы / О. Здравомыслова // Народное образование. – 1999. – № 9. – С. 233–234.
2. Лютий В. П. Соціальна робота з групами девіантної поведінки : [навчальний посібник] / Вадим Петрович Лютий. – К. : Академія праці і соціальних відносин, Християнський дитячий фонд, 2000. – 51 с.
3. Максимова Н. Ю. Соціально-психологічний аспект адиктивної поведінки підлітків та молоді / Н. Ю. Максимова, С. В. Толстоухова. – К., 2000. – 200 с.
4. Оржеховська В. М. Проблеми алкоголізму та наркоманії серед неповнолітніх та молоді / В. М. Оржеховська // Практична психологія та соціальна робота. – 1998. – № 6–7. – С. 43–45.
5. Пророк Н. В. Ціннісно-мотиваційні передумови адиктивного шляху вирішення життєвих проблем / Н. В. Пророк // Практична психологія і соціальна робота. – 2004. – № 12. – С. 54–62.

6. Струманський В. Педагогічна пропедевтика асоціального змісту наркологічної ситуації в учнівському осередку / В. Струманський // Рідна школа. – 1997. – № 9. – С. 16–19.

7. Углов Ф. Разрушается генетический код нации / Ф. Углов // Воспитание школьников. – 2000. – № 8. – С. 46–50.

8. Цыбур Е. Н. Исследование личностных особенностей людей, склонных к эмоциональной зависимости в любви и лиц, имеющих опыт эпизодического употребления психоактивных веществ / Е. Н. Цыбур // Практична психологія і соціальна робота. – 2005. – № 1. – С. 68–73.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: іспит у 10 семестрі

5. Засоби діагностики успішності навчання:

- поточне тестування на практичних заняттях та в процесі консультативної роботи;
- опитування та бесіди на практичних заняттях;
- перевірка виписок, тез та конспектів літературних джерел;
- поточні та підсумкові контрольні роботи;
- оцінка самостійної роботи.